

# Media tunteiden tulkkina – lehdistön Jokela-metaforat surun ja järkytyksen tunteiden kuvailussa

---

*Maria Eronen*  
*Viestintätieteiden laitos*  
*Vaasan yliopisto*

*After tragic and violent events the media face a difficult task in reporting on the emotions that have been caused by the shocking events. Focusing on two Finnish newspapers, Helsingin Sanomat and Ilta-Sanomat, this paper discusses the role of metaphors in descriptions of emotions a few days after Jokela school shooting. The research material consists of the print papers from 8.11.2007 to 12.11.2007. Combining ideas from appraisal theory of language with the principles of cognitive theory of metaphors, this study suggests that a concept of meta-attitude is useful in analysing metaphors of emotions. Namely the metaphors of emotions reveal at the same time an attitude, an emotional reaction (such as sorrow), towards things, events or phenomena and also evaluate the emotion itself (for instance in defining the sorrow as insuperable). The metaphor analysis based on the cognitive theory of metaphors makes it possible to find out the qualities given to emotions. In the reporting of Jokela school shooting, the metaphors of emotions can be divided in three main groups. The dominant way to describe the emotions was to regard them as insuperable and ruling, while the other two groups, although not so popular, highlight more positive attitudes towards the emotional reactions. The results of this study suggest also that the media, particularly, have the power to evaluate emotions.*

**Avainsanat:** Jokelan koulusurmat, metafora, arvottava kielenkäyttö, sanomalehdet

## 1 Johdanto

Suru on menetyksen tai jonkin muun ikävän tapahtuman tai epämieluisan olotilan aiheuttamaa voimakasta ja pitkäkestoista mielihapan tunnetta (Poijula 2002: 18). Järkytys sisältyy suruun liittyvään epätoivon tunteeseen, ja se on käsitettävissä eräänlaiseksi surun ensireaktioksi, jossa tapahtunutta ei haluta uskoa todeksi (ks. emt. 52–54). Media on haasteellisessa roolissa uutisoidessaan suurista menetyksistä ja niihin liittyvistä tunteista. Tarkasteltaessa järkyttäviin tapahtumiin liittyvien tunteiden kuvailua mediassa voidaan erottaa kaksi vastakkaista näkökulmaa: surutyö eli vähittäinen mukautuminen ja sopeutuminen vaikean menetyksen jälkeiseen tilanteeseen (ks. emt. 77) sekä tunteilla mäsäily eli negatiivisten tunteiden ylikorostaminen. Surutyön näkökulmasta median voi nähdä toteuttavan informoinnin velvollisuuttaan yrittäessään tulkita tapahtunutta ja käsitellessään vaikeita tunteita kansan puolesta (ks. Raittila, Johansson, Juntunen, Kangasluoma, Koljonen, Kumpu, Pernu & Väliverronen 2008: 150, 194). Tunteilla mäsäily

näkökulmasta media käyttää valtaansa lisäämällä aiheen sensaatiohakuisuutta ja tuottamalla surupornoa (ks. emt. 194).

Tunteiden kuvailemisessa keskeisiä ovat tunnemetaforat, joilla tarkoitan tunteiden käsitteellistyksiä, joissa tunteille määritellään ominaisuuksia, jotka eivät kirjaimellisesti näihin tunteisiin liity (ks. Lakoff & Johnson 1980; Katz 1998: 25; Eronen 2008: 9). Tunne on jo sinällään suhtautumista (ks. Martin & White 2005: 45–51), mutta kun tunne metaforisoidaan, on kyse suhtautumisesta tunteeseen eli siitä, miten suhtautumiseen suhtaututaan. Tämä perustuu metaforan voimaan kohteensa arvottajana (ks. Lakoff & Turner 1989: 65). Esimerkiksi ilmauksessa *Surulta ei voi paeta* korostetaan tunteen hallitsevuutta. Suhtautumista suhtautumiseen kutsun **metasuhtautumiseksi**. Metasuhtautumiseen on aiemmin kiinnitetty huomiota esimerkiksi mediapsykologian tutkimuksissa, joissa on selvitetty katsojien suhtautumista tragedioihin ja niiden herättämiin tunne-reaktioihin (ks. esim. Oliver 1993; de Wied, Zillmann & Ordman 1994).

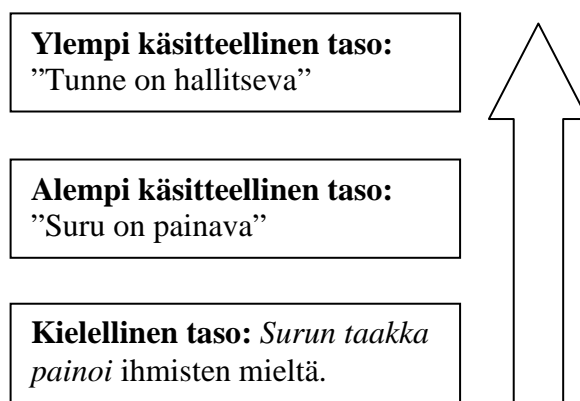
## **2 Tavoite, aineisto ja menetelmä**

Tutkimukseni päätavoitteena on selvittää, millaisia suhtautumistapoja *Helsingin Sanomien* ja *Ilta-Sanomien* käyttämät Jokelan koulusurmiin liittyvät tunnemetaforat ilmentävät surun ja järkytyksen tunteita ja näiden tunteiden kokijoita kohtaan. Kiinnitän myös huomiota siihen, kenen tai keiden tunteita tunnemetaforilla kuvataan sekä erityisesti siihen, millä taholla on valta arvottaa tunteet ja tunteiden kokijat. Lopuksi pohdin näitä kysymyksiä surutyön ja tunteilla mässäilyn näkökulmista. Käsittelen *Helsingin Sanomien* ja *Ilta-Sanomien* tunnemetaphoria ilman varsinaista vertailuaspektia, vaikka lehdet edustavatkin erilaisia lehtityyppejä.

Olen ottanut tarkasteltavakseni aikavälin 8.11.–12.11.2007 painettujen *Helsingin Sanomien* ja *Ilta-Sanomien* Jokelan koulusurmia käsittelevistä uutistoimituksen kirjoituksista tunnemetaforat, joissa ensisijaisena metaforisoinnin kohteena on tunne, ei itse väkivaltainen tapahtuma. Näin ollen tarkastelun ulkopuolelle jäävät sellaiset tunteisiin liittyvät metaforiset ilmaukset, kuten *murhenäytelmä* tai *painajainen*, jotka ensisijaisesti nimeävät koulusurmat tapahtumana. Koska tunnetta on jopa mahdoton kuvailla ilman

metaforista kielenkäyttöä (ks. Ortony & Fainsilber 1987), olen jättänyt tarkastelun ulkopuolelle lisäksi joitakin hyvin konventionaalistuneita metaforisia tunneilmauksia (kuten ilmaukset *raskas* merkityksessä ”vaikea/rankka”, *paljon surua* sekä *olla surun keskellä/ympäröimänä*). Tarkasteltavia metaforisia ilmauksia kertyi yhteensä 38, joista 22 on Helsingin Sanomien ja 16 Ilta-Sanomien.

Tutkimusmenetelmänäni käytän metafora-analyysiä, joka pohjautuu Lakoffin ja Johnsonin (1980) kognitiiviseen metaforateoriaan. Lakoffin ja Johnsonin (emt.) mukaan **käsitteelliset metaforat** vaikuttavat kielessä ilmenevien **metaforisten ilmausten** taustalla, ajattelun tasolla. Lisäksi hyödynnän Hellstenin (2002) ajatusta **ylemmistä käsitteellisistä tasoista**, joita hän kutsuu metaforien narratiivisiksi tasoiksi. Ylemmät käsitteelliset tasot ovat merkitysisällöltään alempia käsitteellisiä tasoja yleisempiä, jolloin ylemmän tason käsitteellistys sisältyy aina myös alemmalle tasolle (ks. emt.). Periaatteessa käsitteellisiä tasoja on mahdollista löytää useita, ja ne voivat olla joko rinnakkaisia tai hierarkkisessa suhteessa toisiinsa nähden (Eronen 2008: 121). Kuvio 1 havainnollistaa metafora-analyysiä. Nuoli kuvaa tutkijan suuntaa.



**Kuvio 1.** Metafora-analyysi: kielestä ajatteluun.

Kuviosta 1 nähdään, että ilmauksen *Surun taakka painoi* pohjalta on mahdollista johtaa alemman tason käsitteellinen metafora ”Suru on painava”, minkä voi puolestaan nähdä perustuvan käsitykseen tunteen hallitsevuudesta. Tulkinta on perusteltavissa sillä, että painava suru on surijalle aina jonkinlainen rasite, joka hallitsee hänen olotilaansa. Meta-

forisen ilmauksen erotan kursivoinnilla, kun taas käsitteellisten metaforien merkitsemiseksi käytän lainausmerkkejä.

Sovellan kognitiivisen metaforateorian (ks. Lakoff & Johnson 1980) käsitystä metaforista Martinin ja Whiten (2005) kehrittelemään suhtautumisen teoriaan, joka perustuu systeemis-funktionaaliseen kielitieteeseen (ks. Halliday esim. 1973; 1994). Suhtautumisen teoria pohjautuu ajatukseen kielen interpersoonaisuudesta, joka liittyy siihen, että osoittamalla asennoitumista oletetaan tietynlaisen tulkitsijayhteisön olevan olemassa. Näin arvottaminen pyritään jakamaan tekstin vastaanottajien kanssa. (Martin & White 2005: 1.) Suhtautumisen osasysteemeistä keskityn **asenteen** (*attitude*) osoittamisen tarkasteluun. Asenteen osasysteemi jakaantuu edelleen emotionaaliseen suhtautumiseen (*affect*), ihmisten käyttäytymisen ja toiminnan arvottamiseen (*judgement*) sekä asioiden, tapahtumien, ihmisten ja ilmiöiden arvottamiseen (*appreciation*), jota kutsun entiteettien arvottamiseksi. (Ks. emt. 42–91.) Näistä käsitteistä **emotionaalinen suhtautuminen** ja **entiteettien arvottaminen** liittyvät omaan tutkimukseeni. Emotionaalisella suhtautumisella tarkoitetaan jonkun ihmisen positiivista tai negatiivista tunnereaktiota (emt. 42), kun taas entiteettejä arvotetaan kuvailemalla niiden ominaisuuksia (emt. 56).

Mainitsemani ajatus metasuhtautumisesta tarkoittaa juuri emotionaalisen suhtautumisen arvottamista entiteettinä. Tämä edellyttää tunteen nominalisointia (ks. Halliday 1994: 352; Stenvall 2008: 1574), jolloin tunteen kokemista ei ilmaista verbin (kuten *surra*, *iloita*) eikä adjektiivin (kuten *surullinen*, *iloinen*) avulla, vaan se käsitetään konkreettiseksi. Kyse on samalla kieliopillisesta metaforasta (ks. Halliday 1994: 352). Myös Martin ja White (2005: 10) esittävät, että on mahdollista nominalisoida asenne niin, että siitä tulee kieliopillisessa mielessä asia (*a thing*). Filosofin Popperin (ks. 1982: 114–116) käsittein kuvailtuna metasuhtautumisessa kyse on siitä, että psykologiseen maailmaan (maailma 2) kuuluvista tunteista puhutaan siten kuin ne kuuluisivat fyysiseen maailmaan (maailma 1). Kokonaisuutena metasuhtautuminen edustaa kuitenkin maailmaa 3, sillä tunnemetaphorat ovat ihmismielen kielellisiä tuotoksia, joiden avulla tunteita arvotetaan (ks. emt.).

### 3 Lähtökohtia tunteiden kuvailun tarkastelulle

Tapaa, jolla media kertoi Jokelan koulusurmiin liittyvistä tunteista, on selvitetty aiemmin esimerkiksi Tampereen yliopiston tutkimuksessa *Jokelan koulusurmat mediassa* (ks. Raittila ym. 2008). Raittilan ym. (emt. 147–165) mukaan tiedotusvälineissä käsiteltiin paljon Jokelan koulusurmiin liittyvää surua. Surun korostaminen rikos- ja onnettomuusjournalismissa kytkeytyy osaksi laajempaa journalismin muutosta, jossa yksittäisten ihmisten kokemukset nousevat uutisoinnin keskiöön (ks. emt. 149–150).

(Katastrofi)uutisten henkilöityminen ja kansalaisten omakohtaisten kokemusten esillepääsy mediassa vaikuttaa ensisilmäyksellä kansalaisten edun mukaiselta. Yleensä eliittiryhmien jäsenten, kuten johtavien poliitikkojen, yritysjohtajien ja tutkijoiden kommentit ovat uutisissa esillä, ja tavalliset kansalaiset jäävät näiden toimijoiden varjoon (van Dijk 1995a: 12; 1995b: 33). Kun puheenaiheena ovat tunteet, nousevat tavallisten kansalaisten kokemukset oleelliseksi osaksi uutista, mikä saattaa vaikuttaa päinvastaiselta kuin perinteinen näkökulma siitä, kenellä on oikeus päästä ääneen. Tunteiden kuvailu mediassa ei ole kuitenkaan yksinkertainen ilmiö.

Tunteiden kuvaamisen monimutkaisuus käy ilmi esimerkiksi Stenvallin (2008) tutkimuksesta. Sellaisissa tunneilmauksissa, joissa tunne nominalisoidaan, tullaan samalla usein häivyttäneeksi tunteen kokija näkymättömiin, jolloin tunteen kokija etäännytetään itse tunneprosessista (emt. 1574, 1577). Stenvall (emt. 1572) tuo lisäksi esiin, että kansainvälisten uutistoimistojen *AP:n* ja *Reutersin* uutisraporteissa yleisin käytäntö on, että journalisti yrittää tulkita sekä yksittäisten ihmisten että laajempien ihmisryhmien tunteita, ja tunteiden kuvailussa suorat esitykset ovat harvinaisia. Tämä on ristiriitaista, sillä tunnekokemuksen laatua ei voida täysin saada selville pelkästään tarkkailemalla tunteen kokijaa ulkoapäin (ks. Ortony & Fainsilber 1987: 182).

Mediakriittisestä näkökulmasta journalismin tapa kuvata tunteita herättää kysymyksiä vallasta ja vastuusta. Paitsi että kansalaisten tunteiden kuvaaminen nostaa esiin kysymyksen siitä, onko eettisesti oikein tehdä asianomaisten tunteista julkisen surutyön välineitä (ks. Raittila ym. 2008: 150), liittyy tunteiden kuvaamiseen mediassa myös toisen-

lainen kriittisen tarkastelun paikka. Vaikka tunne itsessään olisikin haastatellun ihmisen omakohtainen kokemus ja vaikka hän kertoisi tunteistaan medialle, voidaan kuitenkin pohtia sitä, kuka saa päättää, millaisina itse tunteet ja niiden kokijat mediassa esitetään.

#### **4 Jokelan koulusurmiin liittyvät tunnemetaforat metasuhtautumisena**

Tarkastelen tässä luvussa ensin sitä, keiden kommentoissa tunnemetaforia esiintyy, minkä jälkeen käsittelen yksityiskohtaisemmin aineistoni erityyppisiä tunnemetaforia. Taulukosta 1 nähdään, millaisissa yhteyksissä tunnemetaforia esiintyy. Suorat esitykset tarkoittavat sitaatteja, kun taas epäsuorat esitykset sisältävät selkeän viittauksen lähteeseen. Lähteet olen jakanut asiantuntijoihin, joihin kuuluvat poliitikot, psykologit, papit sekä muut yhteiskunnalliset asiantuntijat, kun taas yksityishenkilöt ovat keitä tahansa Suomen kansalaisia, joita Jokelan koulusurmat ovat koskettaneet.

**Taulukko 1.** Toimittajien ja lähteiden tunnemetaforat.

<b>Metaforiset ilmaukset</b>	<b>HS (kpl)</b>	<b>IS (kpl)</b>	<b>Yht. (kpl)</b>
Toimittajien kommentoissa	14	7	<b>21</b>
Asiantuntijoiden suorissa esityksissä	3	3	<b>6</b>
Asiantuntijoiden epäsuorissa esityksissä	5	0	<b>5</b>
Yksityishenkilöiden suorissa esityksissä	0	5	<b>5</b>
Yksityishenkilöiden epäsuorissa esityksissä	0	1	<b>1</b>
Yhteensä (kpl)	22	16	38

Vaikka tarkasteltavien metaforisten ilmausten lukumäärä on pieni (38), voi taulukon 1 perusteella havaita tutkimukseni kuitenkin tukevan sitä ajatusta, että toimittajilla on tapana tulkita tunteita ja kuvailla niitä omin sanoin ilman viittauksia lähteisiin (ks. Stenvall 2008: 1572). Tällaisia ilmauksia on aineistossani yhteensä 21/38. Tosin myös lähteiltä peräisin olevia tunnemetaforia esiintyy. Asiantuntijoiden suorissa esityksissä tunnemetaforia on aineistossani yhteensä kuusi. Epäsuorissa esityksissä tunnemetaforia käytetään yhteensä kuudessa ilmauksessa (asiantuntijoiden kommentoissa viisi, yksityishenkilöiden kommentoissa yksi). Epäsuorien esitysten tunneilmauksia tarkasteltaessa on usein kuitenkin vaikea ratkaista ilmauksen alkuperä, sillä toimittaja on saattanut muotoilla lähteen kommentin myös omin sanoin. Yksityishenkilöiden suorissa esityksissä käytetään tunnemetaforisoinnissa suhteellisen vähän, Helsingin Sanomat ei käytä

yksityishenkilöiden kommentteja tunteiden kuvailemiseen ollenkaan, ja Ilta-Sanomissa yksityishenkilöiden kommentteja käytetään viidessä suorassa esityksessä.

Käsitteellisten tasojen perusteella aineistoni metaforiset ilmaukset voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Eri ryhmien tunnemetaforat eroavat toisistaan sen suhteen, kuinka negatiivisina tunteet esitetään. Tuon ensin esiin sellaisia ilmauksia, joissa tunteet käsitetään hallitsijoiksi, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan positiivisempia tunnemetaforia.

#### 4.1 Suru ja järkytys hallitsijoina

Surun ja järkytyksen hallitsevuutta korostavia metaforisia ilmauksia on aineistossani eniten, yhteensä 22, joista 12 on Helsingin Sanomien ja 10 Ilta-Sanomien. Suurin osa näistä ilmauksista on kahden ensimmäisen uutisointipäivän lehdistä. Lisäksi useimmat esiintyvät toimittajien kommentteissa: Helsingin Sanomissa 8/12 ja Ilta-Sanomissa 6/10. Näiden metaforien ylemmällä käsitteellisellä tasolla voidaan nähdä olevan metafora ”Tunne on hallitseva”. Puhuttaessa ikävistä tunteista, kuten surusta ja järkytyksestä, tunteiden hallitsevuus on tuskallista. Martinin ja Whiten (ks. 2005: 56) sanoin kyse olisi negatiivisesta reaktiosta tunnetta kohtaan. Nämä metaforat voidaan jakaa edelleen kolmeen ryhmään sen perusteella, korostavatko ne tunteiden haavoittavuutta, tunteiden painavuutta vai tunteiden kaikkivoipaisuutta.

Järkyttyminen käsitetään haavoittumiseksi viidessä Helsingin Sanomien ja kolmessa Ilta-Sanomien metaforisessa ilmauksessa. Esimerkki 1 on suora esitys Matti Vanhasen kommentista, jossa hän kuvailee järkyttymisen tunteen vahingoittavuutta.

- (1) – Tämä on hyvin murheellinen päivä. Tapaus jättää *syvän viillon* siihen yhteisöön, jonka olemme oppineet tuntemaan turvallisena. (IS 8.11.2007, 23.)

Tulkitsen esimerkin 1 metaforisen ilmauksen siten, että juuri tapauksen järkyttävyyden haavoittaa yhteisöä, kyseessä on siis kollektiivisen tunteen kuvailu. Joskus tunneilmaukset kuvaavat isomman ryhmän, kuten kokonaisen kansakunnan, kollektiivista tunnetta (Stenvall 2008: 1573), kun taas joistakin tunneilmauksista voi olla vaikea

päätellä, kenen tunnetta itse asiassa kuvaillaan (Stenvall 2008: 1574). Esimerkissä 2 tunteen kokija on häivytetty ilmauksen taustalle.

- (2) Jokelan koulukeskuksen pihalla on karmiva tunnelma. Vihmova sade ei onnistu huuhtomaan *veritahroja* maasta, saati *mielestä*. (HS 10.11.2007, A5.)

Esimerkistä 2 ei siis ilmene, kuvailevatko mielestä huuhtoutumattomat veritahrat toimittajan omaa tunnetta vai onko kyseessä jonkinlainen kollektiivisen järkytyksen kuvailu. Lisäksi esimerkissä 2 itse tunnetilan kuvailu on vahvasti implisiittistä ja toimittaja ikään kuin pyrkii herättämään lukijoissa tietynlaisen tunnereaktion. Martinin ja Whiten (2005: 61–68) mukaan epäsuorasta arvottamisesta on kyse silloin, kun tietynlainen tunnetila pyritään herättämään lukijoissa esimerkiksi juuri metaforien avulla.

Esimerkeille 1 ja 2 yhteistä on, että niissä molemmissa tunteen kokeminen käsitetään haavoittumiseksi, jolloin niiden alemmalla käsitteellisellä tasolla voidaan tulkita olevan käsitteellinen metafora ”Järkyttyminen on haavoittumista”. Toisaalta myös metafora ”Järkyttyminen on vahingoittumista” sopii yhtä hyvin näiden metaforien alemmalle käsitteelliselle tasolle.

Aineistossani on myös tunteiden hallitsevuutta korostavia metaforia, joissa surun ja järkytyksen tunteet käsitetään painaviksi. Tällaisia ilmauksia on Helsingin Sanomissa viisi ja Ilta-Sanomissa yksi. Esimerkkien 3 ja 4 metaforisten ilmausten alemmalle käsitteelliselle tasolle sopii metafora ”Surun ja/tai järkytyksen tunteet ovat painavia”. Esimerkissä 3 kuvataan surun tunnetta, kun taas esimerkistä 4 ei ilmene, viitataanko siinä ensisijaisesti surun vai järkytyksen tunteeseen vai mahdollisesti molempiin.

- (3) *Surun murtama* Jokela hiljentyi muistamaan koulusurman uhreja (HS 9.11.2007, A3).  
(4) – Olin kauheassa sokissa. Se *painoi mieltä* vielä illallakin, ja oli vaikea saada unta. (IS 9.11.2007, 21.)

Esimerkki 3 on havainnollinen sen vuoksi, että siitä ilmenee, kuinka toimittaja arvottaa jokelalaisten tunteet. Puolestaan esimerkissä 4 eräs oppilas kuvailee omaa tunnettaan, joka painoi hänen mieltään vielä illallakin.



Tunteiden hallitsevuutta kuvaillaan Helsingin Sanomissa kahdessa ilmauksessa ja Ilta-Sanomissa kuudessa ilmauksessa myös korostamalla, että tunteille kaikki on mahdollista, jolloin alemmalla käsitteellisellä tasolla on metafora ”Tunne on kaikkivoipainen”. Esimerkin 5 metaforisessa ilmauksessa on kyse järkytyksen tunteen salakavaluudesta.

(5) *Järkytys hiipii* myös apuaan tarjoaviin pappeihin (HS 12.11.2007, A5).

Esimerkki 5 tuo esiin, kuinka järkytyksen tunnetta ei pysty estämään ja se voi toimia, miten haluaa. Esimerkissä 5 korostuu hyvin tunteen rooli toiminnallisena subjektina, jolloin kyse on samalla personifikaatiosta eli siitä, että elotonta asiaa kuvaillaan kuin se olisi inhimillinen toimija (ks. Lakoff & Johnson 1980: 33). Esimerkki 6 puolestaan on otsikko, jossa kuvaillaan niin ikään tunteen kaikkivoipaisuutta.

(6) *SURU MYKISTI SUOMEN* (IS 9.11.2007, 20–21).

Toimittajilla on usein tapana viitata poikkeukselliseen hiljaisuuteen, kun he haluavat korostaa surun tunnetta (Stenvall 2008: 1579). Esimerkissä 6 surun tunteella käsitetään olevan koko Suomen mykistävä voima, joten kyse on samalla poikkeukselliseen hiljaisuuteen viittaamisesta.

Yhteistä esimerkkien 1–6 metaforisille tunneilmauksille on lisäksi se, että niissä tunteiden kokijat käsitetään avuttomiksi, eikä heillä ole valtaa tunteisiinsa nähden. Seuraavaksi käsittelen positiivisempia tunnemetaforia, joissa surun ja järkytyksen tunteiden käsitetään olevan ihmisten hallinnassa.

#### 4.2 Suru ja järkytys hallittavina

Metaforissa, joissa suru ja järkytys käsitetään hallittaviksi, on näkökulmana vahingoittavista tunteista parantuminen. Tällaisia ilmauksia on yhteensä aineistossani 12, joista Helsingin Sanomissa on kuusi (toimittajien kommentteissa neljä) ja Ilta-Sanomissa kuusi (toimittajien kommentteissa yksi). Näiden metaforien ylemmälle käsitteelliselle tasolle sopii käsitteellinen metafora ”Tunne on hallittavissa” tai ”Tunne ei ole kaikkivoipainen”, kun taas alemmalla käsitteellisellä tasolla voidaan nähdä olevan käsitteellinen meta-

fora ”Tunne on loukkaantumista/sairastumista, joka on parannettavissa”. Esimerkit 7 ja 8 kuvailevat surusta ja järkytyksestä selviämistä.

- (7) Keskiviikko on *henkisen ensiavun* päivä (HS 11.11.2007, A3).
- (8) Rehtorista paras *lääke tuskaan* on työ (IS 9.11.2007, 20–21).

Esimerkissä 7 puhutaan henkisestä ensiavusta, kun taas esimerkissä 8 tuskan lääkitsemisestä. Tällaisiin metaforiin kuitenkin implikoituu ajatus siitä, että tunteet ovat jo ehtineet vahingoittaa, joten ne eivät edusta positiivisinta mahdollista käsitystä. Reaktio tunteisiin on kuitenkin edellisen luvun metaforia selvästi positiivisempi (vrt. luku 4.1). Seuraavassa luvussa käsiteltävät metaforat ovat aineistoni positiivisimpia.

#### 4.3 Positiivinen suru

Positiivinen suhtautuminen suruun on esillä neljässä Helsingin Sanomien metaforisessa ilmauksessa, joista kaksi esiintyy toimittajien kommentoissa. Aineistoni Ilta-Sanomissa tällaisia ilmauksia ei käytetä. Esimerkeissä 9 ja 10 painottuu surun positiivisuus.

- (9) Kollektiivinen *suru auttaa eteenpäin* (HS 12.11.2007, A3).
- (10) Kollektiivinen *suru on yhteisön keino päästä eteenpäin* (HS 12.11.2007, D1).

Esimerkit 9 ja 10 edustavat siis positiivista käsitystä surun ja erityisesti kollektiivisen surun tunteesta. Näiden metaforien ylemmän tason käsitteelliseksi metaforaksi tulkitseen metaforan ”Negatiivinen tunne on positiivinen”, kun taas alemmalla käsitteellisellä tasolla voidaan nähdä olevan metafora ”Suru on voimavara”. Huomioitavaa näissä surun positiivisuutta korostavissa metaforissa on lisäksi se, että kaikki neljä metaforista ilmausta esiintyvät 12.11.2007 ilmestyneessä lehdessä.

#### 4.4 Lyhyt yhteenveto Jokelan koulusurmiin liittyvistä tunnemetamorista

Kuten taulukosta 2 nähdään, suurin osa aineistoni tunnemetamorista edustaa käsitystä, jonka mukaan surun ja järkytyksen tunteet ovat ihmisiä hallitsevia. Tällaisia ilmauksia on aineistossani yhteensä 22/38, kun taas suru ja järkytys käsitetään hallittaviksi 12/38 ilmauksessa. Surun positiivisuutta korostavia metaforisia ilmauksia on vähiten: Helsingin Sanomissa tällaisia metaforisia ilmauksia on neljä, Ilta-Sanomissa ei lainkaan.

**Taulukko 2.** Tunnemetaforat tunteiden arvottamisessa.

<b>Metaforat</b>	<b>HS (kpl)</b>	<b>IS (kpl)</b>	<b>Yhteensä (kpl)</b>
Suru ja järkytys hallitsijoina	12	10	<b>22</b>
Suru ja järkytys hallittavina	6	6	<b>12</b>
Positiivinen suru	4	0	<b>4</b>
Yhteensä (kpl)	22	16	<b>38</b>

Erilaisten tunneilmausten perusteella on erotettavissa erilaisia tunteiden voimakkuusasteita (ks. Martin & White 2005: 48). Surun ja järkytyksen hallitsevuutta korostavissa metaforissa tunne käsitetään voimakkaaksi, kun taas positiivisemmat metaforat korostavat ennemminkin ihmisten voimakkuutta ja selviytymistä.

### **5 Tunteilla mässäilyä vai surutyötä?**

Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien Jokelan koulusurmiin liittyvien tunnemetaforien analysointi osoitti, että suurimmissa osissa tunnemetaforia järkytyksen ja surun tunteet käsitetään hallitseviksi, jolloin tunteiden kokijoihin suhtaudutaan tunteilleen voimattomina. Lisäksi tutkimus antaa aiheita olettaa, että erityisesti medialla on valtaa emotionaalisen suhtautumisen arvottajana, sillä useimmissa aineistoni tunnemetaforissa juuri toimittajat ovat tunteiden kuvailijoina. Tunteiden hallitsevuutta korostavat metaforat ovat niitä, jotka herättävät kysymyksiä tunteilla mässäilystä. Tunteilla mässäilyn näkökulmasta media siis käyttäisi tällaisia metaforia sensaatiohakuisuuden vuoksi. Tunne-metaforat, joissa käsitellään järkyttävistä tapahtumista selviämistä, voi tulkita selkeämmin surutyön funktiota toteuttaviksi. Kuitenkin ottamalla huomioon, että tunteiden hallitsevuus painottui Jokelan koulusurmien ensimmäisinä uutisointipäivinä, voi myös tunteiden hallitsevuutta korostavien metaforien tulkita olevan osa luonnollista tunteiden käsittelyprosessia. Nimittäin yksi surutyön vaiheista on juuri surun aiheuttaman henkisen kivun läpityöstäminen (ks. Poijula 2002: 74–78).

Medialla on suuri valta ja vastuu koko maata järkyttäneen tapahtuman tulkitsijana, minkä vuoksi on hyvä olla tietoinen siitä, miten media kuvailee tunteita. Tämän artikkelin voi nähdä antavan aiheita erityisesti metasuhtautumisen käsitteen hyödyntämiselle

tulevissa tutkimusasetelmissa. Metasuhtautumista analysoimalla saadaan syvempi ymmärrys niistä tavoista, joilla tunteille annetaan merkityksiä.

## Lähteet

- Eronen, Maria (2008). *Tragedia kuoleman talossa. Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien Jokelan kouluurmiin liittyvät metaforat kolmiulotteisessa tarkastelussa*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto. Vaasan tiedekirjasto Tritonia.
- Halliday, M.A.K. (1973). *Explorations in the Functions of Language*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. (1994). *An Introduction to Functional Grammar*. 2<sup>nd</sup> Edition. London: Edward Arnold.
- Hellsten, Iina (2002). *The Politics of Metaphor. Biotechnology and Biodiversity in the Media*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Acta Universitatis Tamperensis 876.
- Katz, Albert N. (1998). Figurative Language and Figurative Thought. A Review. Teoksessa: *Figurative Language and Thought*, 3–43. Toim. Albert N. Katz, Cristina Cacciari, Raymond W. Gibbs, Jr. & Mark Turner. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, George & Mark Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Lakoff, George & Mark Turner (1989). *More than Cool Reason. A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Martin J. R. & P. R. R. White (2005). *The Language of Evaluation. Appraisal in English*. New York: Palgrave Macmillan.
- Oliver, Mary Beth (1993). Exploring the paradox of the enjoyment of sad films. *Human Communication Research* 19: 3, 315–342.
- Ortony, Andrew & Lynn Fainsilber (1987). The role of metaphors in descriptions of emotions. *Theoretical Issues in Natural Language Processing*, 181–184. [lainattu 31.3.2009]. Saatavilla: <http://delivery.acm.org/10.1145/990000/980346/p181-orton.pdf?key1=980346&key2=9972948321&coll=GUIDE&dl=GUIDE&CFID=29036064&CFTOKEN=57380045>.
- Poijula, Soili (2002). *Surutyö*. 3. painos. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Popper, Karl R. (1982). *The Open Universe. An Argument for Indeterminism. From the Postscript to the Logic of Scientific Discovery*. Toim. W.W. Bartley, III. London: Hutchinson.
- Raittila, Pentti, Katja Johansson, Laura Juntunen, Laura Kangasluoma, Kari Koljonen, Ville Kumpu, Ilkka Pernu & Jari Väliverronen (2008). *Jokelan koulusurmat mediassa*. Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja, Sarja A 105/2008.
- Stenvall, Maija (2008). On emotions and the journalistic ideals of factuality and objectivity. Tools for analysis. *Journal of Pragmatics* 40: 9, 1569–1586.
- Van Dijk, Teun A (1995a). Power and the news media. Teoksessa: David Paletz (toim.). *Political Communication in Action*. Cresskill, NJ: Hampton Press. [lainattu 31.3.2009], 9–36. Saatavilla: <http://www.discourses.org/OldArticles/Power%20and%20the%20news%20media.pdf>.
- Van Dijk, Teun A (1995b). The mass media today: Discourses of domination or diversity? *Javnost/ The Public* (Ljubljana) 2: 2, 27–45. [lainattu 31.3.2009]. Saatavilla: <http://www.discourses.org/OldArticles/The%20mass%20media%20today.pdf>.
- Wied, Minet de, Dolf Zillmann & Virginia Ordman (1994). The role of empathic distress in the enjoyment of cinematic tragedy. *Poetics* 23 (1994), 91–106.